

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖSZÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

ZSIDÓ VILÁGHÍRADO

Belgium

Feltehetőleg Auschwitzban haltak meg címmel kiállítás nyílt Liègeben, melyet az utókor emlékezésének általánosított előzetes rendezett. A látogatók megtékinthetik a soá 733 helybeli áldozatainak fényképét, amelyek többségét egykor hivatalos iratokból sikerült megszerezni. A kiállítás bemutatja a nácik zsidóellenes intézkedéseit, amelyek végállomása Auschwitz volt. Levélári dokumentumok alapján jól követhető a megszálló erők és a helyi hatóságok együttműködése is. A tárlat elsősorban regionális nézőpontból foglalkozik a vészkorszakkal, és kiterjedt olyan társadalmi folyamatokra is, mint a bevándorlás, a kirekesztés, a polgári engedetlenség stb. A város nem felekezett meg egykor lakosairól.

A liège-i Curtius múzeumban látható a holokaust helyi áldozatainak emlékműve, melyet Christian Israel szobrászművész tervezett.

Románia

A Monitorul de Suceava hírportál tájékoztatása szerint Emil Ursu, a Bukovinai Nemzeti Múzeum igazgatója kijelentette, hogy az intézménykhöz tartozó Szeretvásári Történelmi Múzeum felújítása során emlékkalat állítanak a holokaust bukovinai áldozatainak. A munkálatok várhatóan 2023 novemberében fejeződnek be. A 43.363 nevet tartalmazó listát a János Vásármányos bocsátotta a múzeum rendelkezésére.

A Szovjetunió német megtámadását követően Ion Antonescu diktátor parancsára 1941 október 9-én megkezdték a Romániahoz tartozó Dél-Bukovinában létesített táborkban őrzött zsidó deportálását a Dnyesztertől keletre fekvő Transznisztriába. Az ide hurcoltak száma egy hónap alatt elérte az 57.000 főt.

A második világháború kitörésekor Romániában 757.000 hívtetvérünk él. Az Elie Wiesel által vezetett nemzetközi történészbizottság megállapítása szerint a román fennhatóság alatt lévő területeken mintegy 380-400 ezer zsidó pusztult el.

1940 és 44 között a Magyarország-hoz tartozó Észak-Erdélyben a soá áldozatainak száma 135.000 volt.

2004 óta október 9-e a holokaust romániai emléknapja.

Franciaország

Macron elnök a korábban a munikaügyi tárca irányító 61 éves Elisabeth Borne-t választotta kormányfőnek. A politikus édesapja, a kelet-európai zsidó családból származó Joseph Bornstein a német megszállás idején részt vett az ellenállásban, és elfogása után a hírhedt drancyi táborba került. Később a náci Auschwitzba deportálták, ahonnan 1945 áprilisában tért vissza Franciaországba.

Elisabeth Borne-nak mérnöki végzettsége van, és nagy tapasztalattal rendelkezik az államigazgatásban. Férfjétől korábban elvált, 27 éves fia jogász végzettséggel. A mé-

Belgium. Liège, a 30-as évek. Joseph és Chaia Wygocki, aki nem jöttek vissza Auschwitzból

Románia. Ion Antonescu, a deportálások elindítója

Franciaország. Elisabeth Borne: „Az én közösségem, amely fontos szerepet játszott a köztársaság történetében és amelynek helye van a köztársaságban.”

dia baloldali technokratának tartja, akinek erős a szociális érzékenysége és az esélyegyenlőség elkötelezettsége.

A Times of Israel ismertette a zsidó kötődéséről korábban a Radio J-nek tett rövid nyilatkozatát, amelyben Borne kijelentette, hogy „ez az én közösségem, amely fontos szerepet játszott a köztársaság történetében és amelynek helye van a köztársaságban”. Kinevezését antiszemita hangok is kísérték.

Francis Kalifat, a zsidó ernalom-szervezet, a CRIF elnöke és Joël Margui, a párizsi hitközség elnöke gratulált Elisabeth Borne magas megbízásához.

Uruguay

Punta del Este az utóbbi években megkétszereződött az állandó zsidó lakosok száma. A korábbi 300 helyet jelentenek mintegy 600 család el a népszerű fürdőhelyen. Az újonnan érkezettek főleg argentinok, akik Fabian Schamis hitközségi elnök szerint részben a pandémia, részben a bizonytalan politikai és gazdasági helyzet, valamint a növekvő infláció miatt hagyták el a szomszédos országot.

Punta del Este turisztikai fejlesztésében nagy szerepet játszott a zsidó származású argentínus Mauricio Litman, aki a hívtetváreink által kedvelt Cantegril Country Club alapítója volt. A városban évente rendezik a zsidó filmfesztivált, amelyre az idén februárban 19. alkalmal került sor. Punta del Estében három zsinagóga működik.

Kovács

Több száz amerikai zsidó katonát temettek tévedésből keresztek alá

Egy zsidó szervezet 77 év elteltével próbálja a második világháborúban elhunyt zsidó katonák keresztfáját Dávid-csillagra cserélni.

Nagyjából 200 és 500 közé tehető azon amerikai zsidó katonák száma, akit a mai napig fehér kőkeresztek jelzik a katonai temetőkben. A Benjamin Akció elnevezésű zsidó szervezet most azon munkálkodik, hogy megtalálja

ezeket a sírokat, és Dávid-csillagokra cseréljék ki a kereszteket, egyeztetve az amerikai hadsereggel, illetve az elhunytak családjával. Írja a Kibic.

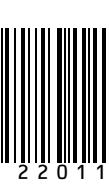
A projektől beszámoló Ynet cikke szerint azért temették el az elesett zsidó katonákat kereszteny szertartással, mert senki sem tudott zsidóságáról. Sok zsidó katonára azért titkolta származását, mert attól tartottak, ha fogásba esnének, a náci megginoznák vagy meggyilkolnák őket.

Ez idáig 19 keresztet cseréltek ki Dávid-csillagokra a Benjamin Akció kezretében, többek között Franciaországban, Belgiumban, Luxemburgban, a Földközi-tengeren, illetve az Egyesült Államokban lévő katonai temetőkben.

A cserét megelőzően a szervezet munkatársai megkeresik a zsidó neveket a világ több táján található amerikai katonai temetőkben, majd genealógiai vizsgálatok következnek, amelyek során az Amerikába bevándorolt zsidók listáját is átböngészik. Ha bebizonyosodik, hogy egy zsidó katona nyugásnak a keresztek alatt, megkeresik a családot, és kezdeményezik a sírkó kicserejését.

A Benjamin Akció 2018-ban kötött létre, a projekt egy Benjamin Garadetsky nevű amerikai zsidó katonáról neveztek el. Garadetsky Franciaországban esett el egy német bombázás során, és a normandiai katonai temetőben helyezték örök nyugalomra, tévedésből egy keresztfáját.

A szervezet vezetője, Jacob Schacter rabbi szerint „miközben a világban az antiszemitizmus erősödése tapasztalható, fontos elismerni annak a 11 ezer zsidó katonának a hozzájárulását, aikik a második világháború alatt az Egyesült Államok hadseregében szolgáltak, és a legnagyobb áldozatot hozták meg hazájukért”.

„Ünnepeljük együtt az idén 74 éves modern Izraelt, a sokoldalú izraeli kultúrát és a nemzetközi gyermeknapot május 29-én, vasárnap a budapesti Szent István parkban!” – szólt az Izraeli Kulturális Intézet (IKI) felhívása. A Covid-19 világjárvány miatti kényszerű két év kihagyás után újra Izrael-napot (jóm hágácmáut) rendezett a világ első és eddig egyetlen izraeli kulturális intézeté, a budapesti Izraeli Kulturális Intézet, melynek fő küldetése a sokarcú izraeli kultúra bemutatása és népszerűsítése Magyarországon változatos szolgáltatásokkal, oktatával és szórakoztatával foglalkozásokkal, közössége építő programokkal. 2022 májusának utolsó vasárnapján tavasziasan kellemes időben kicsik és nagyok együtt örölkötték a 74. évfordulónak Budapesten.

Idén novemberben lesz az Izrael léjtjogosultságát kimondó ENSZ-háttározat 75. évfordulója. 1947. november 29-én mondta ki a szervezet, hogy Erec Jiszráelben, a Szentföldön le fog járni a brit mandátum, és zsidó állam alakul.

Tehát a modern Izrael jövőre, 2023-ban lesz 75 esztendős. 1948. május 14-én Dávid Ben-Gúrión (1886-1973) kiáltotta ki a szabad és független Ciont (a szó a Sion szóból származik, amely hagyományosan Jeruzsálem és Izrael földjének szinonimája). De a jövő éven ennek a néhai jeles államférfinak, az Izraeli Ideiglenes Államtanács elnökének, Izrael első miniszterelnökének, Dávid Ben-Gúriónnak is évfordulója lesz: elhunytának kerek 50. évfordulója.

Az itt látható – szerény gyűjteményben őrzött – megsárgult kisnyomtatvány anno a Pesti Izraelita Hitközség kiadásában készült 1948. május 14-én a budapesti Gewürzfele nyomdában. Ennek a régi, kinyitható emlék-dokumentumnak az oldalain Izrael nemzeti himnuszának, a Hátikvának, vagyis a Remény-

nek héber és magyar nyelvű sorai – utóbbi Kardos László (1898-1987) József Attila- és Kossuth-díjas irodalomtörténész, műfordító, akadémikus fordításában – olvashatók.

Izrael himnuszát Naftali Herz Imber (1856-1909) írta 1878-ban. Ezen szöveg keletkezésének is évfordulója lesz jövőre, a 145. De ha minden igaz, már idén is az lehet, mert találtam olyan adatot, mely szerint a vers első változatát – első két versszakát – *Tikváth*, vagyis *Reményünk* címmel 1877-ben írta a romániai Iasiban, vagyis Jászvásáron. Ez aztán tovább csiszolta, majd még tovább igazítva a Jeruzsálemben kiadott első verseskönyve, az 1884-es *Hajnalcsillag* részeként jelentette meg. Dallamát bő egy évtizeddel később Samuel Cohen (1870-1940) szerezte. Érdekkesség, hogy a Hátikvá dallama megegyezik a kereszteny közösségekben mindmáig közkeletű, római katolikus, református, evangéliikus és újprotestáns egyházakban először előadtott *Tüzed, Uram, Jézus* című ének melódijájá-

HÁTIKVÁ	
Kol od bálejv penim	כל על בלבך פנים
Nefes Jehudi homjá	נשׁושן יהודית חומיה
Ufájté mitrách kádimád	וְעִמָּאֵת מִצְרָאֵת קָדִים אָדָם
Aján le-Cijon cofjá	צַדְקָה לְכִיּוֹן צִדְקוֹתָה
Od lo ávda tikváthuna	שֶׁלֶד לא אֲבָדָה תִּקְוָתָה
Hátikvá hánosind	הַתְּקִוָּה חָנוּסִין
Lásuv le-Erec dívoténa	לְשֻׁבָּה לְאֶרֶץ דִּוְטוֹתָה
Ldir bd Dávid chana	לְדִיר בְּדַיְדָה חָנָה

val. (Minderről érdekes cikket írt 2012-ben Gali Máté történet a Magyar Narancsban *Egy egyházi dallam nyomában – Vándorok és vándormotívumok* címmel.) Jövőre lesz 70 éve, hogy a neves poéta, Naftali Herz Imber földi maradványait méltó nyugalmorra helyezték a jeruzsálemi Hár Hámenuchet temetőben.

Nos, ezen fenti évfordulók közelében, azonban idén is van még egy vagy két emléksre érdemes jubileum: 2022. augusztus 29-én lesz 125 esztendeje, hogy a svájci Bázelben megkezdődött A zsidó állam című mű alkotójának, Herzl Tivadar (1861-1904) újságírónak a kezdeményezésre-sürgötésre összehívott első cionista kongresszus, ahol „kétezer éves számužetés után először gyűlték össze” a világ minden részéből származó zsidó küldöttek. S a Hátikvá ekkor, 125 éve lett először himnusszá: a frissen megalakult Cionista Világkongresszus fogadta el himnuszának.

Írta-összeállította, fotózta:
Kerecsényi Zoltán

Felhasznált és ajánlott források:
Bódi Géza: November huszonkilencedike – Amikor az ENSZ mellénk állt. = <https://izraelinfo.com/2017/11/29/november-huszonkilencedike> (Letöltés ideje: 2022. május 30.)

Dávid Ben-Gúrión – A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. = https://hu.wikipedia.org/wiki/David_Ben-Guri%C3%A3n (Letöltés ideje: 2022. május 30.)

Gali Máté: Egy egyházi dallam nyomában – Vándorok és vándormotívumok. = <https://magyarnarancs.hu/zene2/vandorok-es-vandormotivumok-78344/?pageId=99> (Letöltés ideje: 2022. május 30.)

Herzl Tivadar – Központi Cionista Archívumok. = <https://embassies.gov.il/budapest/AboutIsrael/history/Pages/zionism.aspx> (Letöltés ideje: 2022. május 30.)

Izrael himnusa – A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. = https://hu.wikipedia.org/wiki/Izrael_himnusa (Letöltés ideje: 2022. május 30.)

Izraeli Kulturális Intézet. = <https://www.iki-szoc.hoch.net/> (Letöltés ideje: 2022. május 30.)

Jom Házikáron – Jom Hácmaut. = <https://frankel.huljom-hazikaron-jom-hac-maut/>

Akik nélkül Budapest biztosan másként festene *Róth Miksa*

Virágokkal, allegorikus alakokkal díszített színes olomüveg ablak egy lépcsőházban? Gyönyörű mozaik egy ház homlokzatán? Szinte biztos, hogy az elkövető nem más, mint Róth Miksa, az első világháború előtti békeidők, a millennium éveinek üvegfestő- és mozaikkészítő sztárja. A városban alig van olyan szecessziós vagy art deco épület, amihez ne lenne köze, legyen szó bankról, iskoláról, palotáról, bérházakról vagy a Városliget fényűző villáiról. Jól látható homlokzat vagy rejtegt belső tér: Róth Miksa munkája Budapest minden apró szegletében fellelhető. És annyira ott van mindenhol, hogy ha valaki épp Mexikóvárosban jár, ott is felfedezheti a művész egyik munkáját.

Vannak olyan korszakok, stílusok, amelyek örökre összefonódtak egy-egy alkotó vagy művész nevével, akár egy újraéltetmezett állandó jelző. Ha reneszánsz, akkor Janus Pannonius és Mátyás király, ha reformkor, akkor Széchenyi, ha historizmus, akkor Ybl Miklós, és ha szecesszió, akkor Lechner Ödön. Meg persze Róth Miksa, aki nélkül lényegében elképzelhetetlen a század eleji Budapest – és Magyarország, vagyis akkor még Osztrák–Magyar Monarchia – városi építészete, még akkor is, ha ő maga nem építész, hanem üvegfestő- és mozaikkészítő művész volt. Hogy miért lehet tele a város az ő műveivel? Lényegében jónak volt jó helyen, hiszen önálló „üvegfestészeti műintézetét” a városiasodás, a nagy építkezések körében alapította, ráadásul tele volt újítással, az üvegfestést pedig nemcsak a művészethez emelte, de félkész vagy ponyola munkát sosem adott ki a kezéből. Ennél persze az egész sokkal árnyaltabb.

Első műhelyét 1885-ben alapította, igazán ismertté azonban tíz évvel később, az 1896-os Ezredévi Országos Kiállítással és kicsit később az Országház üvegfestményeinek elkeszítésével. Róth Miksa családja generációkon keresztül üvegesmesterkéből állt, a művész már gyerekkorában édesapja (aki a Műcsarnok olomüveg ablakait készítette), Róth Zsigmond műhelyében figyele az üvegfestés és az edzett üveg készítésének rejtelmeit. Első ablakait azokban az épületeken feszítette, melyeket apja üvegezett: az Andrassy úti Bobula-palotában és az Országos Kiállítás Iparcsarnokában, utóbbi a második világháborúban, Budapest ostroma során elpusztult.

Ahoz az időhöz fűződnek gyermekkorom legkedvesebb maradandó emlékei, amelyet atyám – aki egyike volt az utolsó céhmestereknek – műhelyében töltöttem. Az ott készült, mesterségbeli kifogástalan, de egyébként primitív ólomba foglalt színes üvegezések ragyogása és csillagága már serdülő gyermekoromban nagy örömet szereztek nekem, és misztikus varázsukkal egész életemre kiható mélységes benyomásokat változtattak ki belőlem.

Ebben a műhelyben szerettem meg a színes üvegeket, nemcsak megszerettem, de meg is tanultam becsülni ezt a szubtilisan finom, törékeny, nemes anyagot, amelyben a legsodálatosabb hatások végtelen skálája rejtozik, csak rátermett ember kell, aki azokat előcsalogassa. Ebben a lélekben nevelkedtem, és így csak természetes, hogy üvegfestő lettem.

Az idézet a Magyar Iparművészeti 24. évfolyamának (1924) egyik szá-

mában megjelent. Az üvegfestészet negyven éve című írásában olvasható, ahol nemcsak az üvegfestészethez való viszonyát, de annak középkori múltját és a 19. század végén újra-indult virágzását, valamint a technikai újításokat veszi számba. Az üvegablak-művészeti újraéledése Magyarországon részben Trefort Ágoston kultuszminiszternek köszönhető, aki egy cseh származású üvegfestő, Eduard Kratzmann számára létrehozta az Országos Üvegfestészeti Intézetet, innen kerültek ki Budapest eklektikus stílusban dolgozott, műveit a magas technikai színvonal és a dekoratív szabadság hatotta át, melyek még akkor sem kellették túlzsfoltot érzedet, amikor számtalan apró motívum lepte el mind az ablakot, mind a mozaikot.

A Felső Iparrajziskola befejezése után Nyugat-Európa művészeti központjaiiban tett tanulmányutat, járt Németország, Belgium, Anglia és Franciaország városaiban, ahol a gótikus katedrálisok üvegablakai életre szóló hatást gyakoroltak művész-

Fotó: Juhász Norbert / We Love Budapest

tére. Eleinte az itthoni ízlésnek megfelelő ablakokat festett, azonban Steinl Imre segítségével kiéltette gótikához fűződő vonzalmát, amikor az építész felkérte, hogy vegyen részt a máriafalvi késő gótikus templom restaurálásában. Bár több stílusban is alkotott, élete végéig a gótizáló üvegfestményeket tartotta a legtöbbre. Noha historizáló műveivel vált köz kedvellté, mint az Országház vagy az Országos Levéltár üvegfestményei, napjainkban neve mégis a szecesszió és az art deco elmaradhatatlan tár sá.

A szecesszió felé a Tiffany-üveg felfedezése fordította, az opálös üveg alkalmazása indította el az allegorikus alakok, az indák és a virágok megformálása felé, hiszen ennek sajátos árnyalatgazdagsága jól illett a szecesszióhoz. Az Osztrák–Magyar Monarchiában Róth Miksa volt az, aki meghonosította az amerikai belsőépítész által kifejlesztett üveget, sőt, később már nemcsak festésénél alkalmazta, hanem a mozaikdarabkák alapanyagát is ezekből készítette. Később ezek a darabkák kiegészültek a Zsolnay kerámiák darabjaival is.

Elnyerte az Iparművészeti Állami Aranyérmet és a Ferenc József-rend lovagi fokozatát, de nemcsak itthon, hanem a nagyvilágban is sikert sikerre halmozott. Béke című mozaika ezüstérmet nyert az 1900-as párizsi világkiállításon, az 1902-es torinói, valamint az 1904-es Saint Louis-i világkiállítás aranyérmet is megkapta, utóbbinál jelentős sikert ért el a mozaikdísztűs kandallóival. Később a világkiállítások zsűritagjának is felkérték, a pletykák szerint azért, hogy másoknak is legyen esélyük nyerni.

Folyamatosan kísérletezett, új technikákat alkalmazott és dolgozott ki, nyugodtan hívhatjuk a modern mozaiktechnika legnagyobb megújítójának is. A mozaikkészítés mesterséget Vencénben tanulta ki, ráadásul kreatív továbbfejlesztette: az eozinnázs Zsolnay-elemek felhasználása mellett az általa használt forma is új volt.

Már nemcsak a hagyományos négyzetformát alkalmazta, hanem minden

a kialakítandó mintához igazította és vágta ki a darabokat, és ő volt az első, aki hordozható mozaikképet alkotott. Kétségtől Róth műhelye kapta a legtöbb és legrangosabb megbízást – vajon hol vannak Budapesten azok a korabeli épületek, melyeken nem Róth Miksa munkáját láttuk? Egyre nagyobb műhelyben és többféle stílusban dolgozott, műveit a magas technikai színvonal és a dekoratív szabadság hatotta át, melyek még akkor sem kellették túlzsfoltot érzedet, amikor számtalan apró motívum lepte el mind az ablakot, mind a mozaikot.

A kor kiváló építészeivel (Steindl Imre, Ybl Miklós, Lechner Ödön) és művészéivel – leginkább a gödöllői művésztelep vezetőivel – dolgozott együtt, olyan épületeken láthatjuk ma is munkáit, mint a Gresham-palota, a Zeneakadémia, a Széchenyi Gyógy-

Vita a halálos ítéletről

Rabbi Tarfon mondta: Négyfélé halálos ítéletet hozhatott a bíróság: megkövezés – ez a legsúlyosabb –, elégetés, lefejezés, végül a megföjtás. Rabbi Simon kijavitotta: Az elégetés a súlyosabb, majd a megkövezés, a megföjtás. A lefejezés a legenyhébb. (Talmud Szánhedrin 7/1.)

Mióta megszűnt a Szánhedron, nincs értelme a vitának sem, folytatta Rabbi Akiba.

Egyébként is, a 71 tagú bíróságot „pusztulást hozónak” nevezte a nép, ha hét évben egyszer kivégeztetett egy bűnöst. Mit mondtál, társam! – javította ki Rabbi Eliezer ben Ázárja.

– Hét évben egyszer? Hetven évben egyszer... Rabbi Akiba hozzátette: Ha mi a Szánhedron volnánk, soha nem végeznénk ki embert. Rábbán Simon ben Gamliel figyelmeztette: Nemde ha nem lenne halálos ítélet... a vérontásat is növelnék Izraelben? (Talmud Makkot 1/10. alapján)

Rabbi Simon, Setáh fia mesélte: Ne lássak vigaszat, ha nem mondok igazat! Mentretem egyik este, és láttam egy embert társa elől menekülni a romok közé. Odaszaladtam, és kést láttam egyik kezében, amelyből vér csöpögött. ...és láttam, hogy a művész a gyilkost, és az ott nyomban meghalt...

Ekkor mondta neki: Gonosz! Ki gyilkolt itt? Ki lett itt gyilkossá? Te, vagy én is?

En láttam egyedül, hogy embert öltél! Mit csinálhatok, hiszen a te véred az én kezemben van kiszolgáltatva. Ha nem jelentem, amit láttam, társad lennél bűnödben: bűnös, mint te magad. Mégsem ítélnétek el, mert csak én láttam gyilkos tetteit! Törvényünk kimondja: „Csak két tanú vallomása alapján haljon meg, aki nekinek meg kell halnia. Ne ölessék meg egy tanú vallomása alapján!” Mégse bízd el magad: Az, AKI ismeri a gondolatokat, számon kéri tőled társad vérét!” Igy mondta, és mi történt azután? Láttam, jött egy kígyó, megmaradt a gyilkost, és az ott nyomban meghalt...

Rabbi Tarfon kérdése erre: Mit akarsz tanítani, társam, ezzel? Nemde azt, hogy aki gyilkol és halált érdemel, kígyó prédjának kellett lennie annak?

Rabbi Joszé mondta: Ezt tanították Chizkija tanházában: Azóta, hogy a Szentély elpusztult, bár a Szánhedron megszűnt, a négy kivégzési mód nem szűnt meg!

Nem szűntek meg? – kérdezte Rabbi Simon. De megszűntek! Csak a jog a négy kivégzésnek nem szűnt meg. A Mindent Teremtő Angyala hajtja végre az ítéletet a bűnösnön, tettének megfelelően!

Hogyan magyarázta ezt mestered, Rabbi Chizkija? Rabbi Joszé mondta: Akit megkövezésre találnak vétkeznek, az vagy leesik a tetőről, vagy vadállat tapossa szét! Akit elégetésre találnak vétkeznek, az vagy tűzbe esik, vagy egy kígyó marja meg. Akit lefejezésre találnak vétkeznek, azt a római hatóságok adják át (a lefejezés volt Róma kivégzési módja a nem római polgárok), vagy rablók törnek rá. Akit megföjtásra találnak vétkeznek, az vagy folyóba fullad, vagy diftériában hal meg!

Mi van akkor, kérdezte Rabbi Tarfon, ha a bűnös egy másik bűnt is elkövetett, amiért egy második halálos ítéletet is érdemel?

Rabbi Joszé mondta erre: Akit a bíróság kétféle kivégzésre is bűnösnek talált, azon a Halál Angyala a súlyosabbat hajtja végre. (Talmud Szánhedrin 37.b alapján.)

Szerdócz J. Ervin főrabbi

Olvasói levél

Zalaegerszegen

Hétéves koromban befejeztem az első elemimet Budapesten. A szuleim Abbáziába utaztak a nyári szünidőre, engem leküldtek édesanyám legidősebb nővéréhez, Margit nénihez Zalaegerszegen.

Ez volt az első látogatásom ebben a szép kis városkában. Margit néni és Albert bácsi betartották a zsidó vallás összes követelményeit. Kóser háztartást vezettek, az ehhez szükséges húst a közelű piacon szereztek be. Péntek este a közelű imáházban imádkoztak, velem együtt. Innen gyalog sétáltunk haza, mert ilyenkor nem használtak semmilyen járművet.

Albert bácsi nagyon jó magyar volt. Esténként felolvassott költeményeket Petőfítől, Arany Jánostól, de még József Attilától is. Ott ültünk és élveztük a magyar irodalom szépségeit.

Volt a családnak egy kis földje, ahol szőlőt termeltek. Ezt a birtokot „Hegynek” hívták, bár csak egy kis domb volt. A Hegy lovas kocsival talán egyórát utazásra volt a lakóháztól. Fent, a domb tetején volt egy kis ház, amit hérvági üdilésre használt a Büchler család. Ennek a családnak 40 tagja él Zalaegerszegen. Lent, a domb alján egy keresztnyelű család lakott, aikik elvégzéktől a munkát a birtokon. Ők tartottak teheneket, bárányokat és baromfit, aminek én nagyon örülttem.

Segítettem szőlőt szedni, megtanultam, hogy a legalos szemet kell megkóstolni, ha tudni akarjuk, érett-e a szőlő.

Margit nénihez és Albert bácsinak volt egy fia, aki a legidősebb unokatestvér volt a családban. A már fehérítőtől Budapesten lakott, mert az ottani egyetemre járt villamosmérnök szakra. A nyár folyamán dolgozott, hogy pénzt keressen a következő évi tanuláshoz.

Nekem volt biciklikim, amivel Zalaegerszeg utcáin térferegtem, de magammal vittem akkor is, amikor a dombon jártunk.

Augusztus vége felé hazautaztam Budapestre. A Nyugati pályaudvaron fekete zászlók fogadtak. Ez volt a gyászjelentés, hogy augusztus huszadikán Horthy István hősi halált halt. Később kiderült, hogy a kormányzóhelyettes repülőjének lezuhanását a náci okozták, mert tudvalévo tény volt, hogy Horthy István a békéért tárgyal a nyugati hatalmakkal.

Még két év telik el, és 1944. március 19-én a németek Németországba csalták Horthy Miklós kormányzót, hogy egyetlen puskalövés nélküli elfoglalják Magyarországot.

Első napjól kezdve letartóztatások tömege, zsidótörvények elfogadása feketítette be a hangulatot.

Vidéken gettókba zárták a zsidókat, és elkezdődött a deportálás a lengyel haláltáborokba. Margit néni Albert bácsival és az egész Büchler családdal együtt elvitték.

Senki sem tért vissza.

Emil, aki Budapesten munkaszolgálatos táborban volt, elmenekült onnan, és életben maradt.

A kilencvenes években feleséggel Magyarországon jártunk, és a Balaton mellett nyaraltunk. Megkérdeztem a barátomat, messze van-e Zalaegerszeg. Ő elvitt a kocsiján. Ott álltunk a kapu mellett, ahol a rokonaim laktak. Becsöngettünk. A fiatal házmester nyitott ajtót.

– Az első emeleten laktak a Büchlerék – mondta. – Szeretnénk megnézni volt lakásukat.

– Nem jöttek haza a háborúból?

– Deportálásból!

A fiatalember a cipőjét nézte:

– Jelenleg könyvtár van a lakásuk helyén.

Továbbmentünk. A piac még megvolt. Kóser húst nem árultak. A Hegyre, vagy helyesebben a dombra, nem hajtottunk ki.

Beletörödtünk a változtathatatlanba. Jó magyarokat gázkamrába zártak a náci.

Arie Singer
Sydney

Fürdősz Zsanett
/ We Love Budapest

Moldova György 1934–2022

„Tiszta és rettenthetetlen szellemét megörizzük, írásai, hite, elvhűsége velünk marad és mindenki útkal, akik őt olvassuk” – írta Moldova György lánya, Moldova Júlia, amikor élete 89. évében elhunyt a Kossuth- és kétszeres József Attila-díjas magyar író, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja. Temetése a Kozma utcai temetőben volt.

A Reif György néven 1934-ben zsidó családban született Moldova igazi pesti vagány volt, aki gyerekkorában még utcakölykkel veredeket; később színművészeti főiskolás növendékként 1956-ban fegyvert fogott (igaz, nem használta); majd bestseller riportkönyvek szerzőjeként a hatalommal harcolt; a rendszerváltás után pedig azokért a baloldali eszmékért küzdött, amelyekben egész életében hitt, s amelyeket oly sokan megtagadtak Kádár János halála és az általa jelzett koraszak bukása után. Tízéves volt, amikor az embertelen törvény sárga csillag viselésére kötelezte, és már akkor, gyerekként tudta, hogy ez egyszerűen: igazságtalanság és aljasság.

Igazságtalanságnak és aljasságnak tartotta azt is, ami ebben az országban a rendszerváltás előtt és után tör-

Fotó: Szabó Gábor / Origo

tént az egyszerű, kiszolgáltatott emberekkel, azaz a proletárokkal, akik közé magát is büszkén sorolta. Ma már elképzelhetetlen, ami neki megadatott: hogy azért kelljen egy riportkönyvet még egyszer kiadni, mert az első 1 millió példány elfogyott... Még az is ismeri elhíresült köteteit, aki esetleg nem is olvasta a szóban forgó műveket, hiszen könyvcímei és mondásai szállóigévé váltak, sőt, parafrazeálva ma is minden napos használatban vannak. *Akit a mo-*

dony fiústje megcsapott; A tékozló koldus; Az Őrség panasza; A szent tehén; Bún az élet; Tisztelet Komlónak, és idézhetnénk még hosszú sorokon át, hiszen Moldova eladási rekorder: életében mintegy 12 millió könyve kelt el.

– Rossz könyvem van, de hazug, tisztelességtelen nincsen – mondta egyszer, s valóban, ő íróként, közéleti személyiségeként is olyan ember volt, mint a magánéletben: ami a szívén, az a száján. Ebben az értelemben (is) igazi proletár volt, aki a világot proletárszennel, azaz a vesztesek, az átvertek, a lenézettek tekintetével látha és láttatta.

Tudta, hogy kikről beszél, hiszen maga is dolgozott munkások között konzervgyárban, s dolgozott mint kazánszerelő is. Természetesen nemcsak a szociográfiai munkásságáért becsülte egy egész ország, de az irodalmi szakma (amelyet ő maga természetesen sokszor lenézett, hiszen egy Moldova György ezt is megengedhette magának) nagyról tartotta a Ferencvárosi koktélpárt című novellákötötét; ami pedig a csaknem ötven éve megjelent *Negyven prédikátor* című regényét illeti, az ma is megállja a helyét a remekművek között. Természetesen a Negyven prédiktornak is azok a hősei, akiket Moldova egész életében szolgálni igyekezett: a jogfosztott, kisemmi-zett, a hitük miatt senki mivolta ítélt református gályarabok.

Moldova sem tagadta meg a szociálizmusba és Kádár Jánosba vetett hitét soha. Úgy gondolta, hogy Magyarországon a kisemberek a Kádár-korszakban éltek a legjobban, amikor százával emelkedtek számukra a lakótelepek, és amikor az életszínvonal nem volt ugyan magas, de az élet kiszámíthatóbb volt, mint a rendszerváltás után.

Olyan írás- és munkaszenvadély fűtötte, hogy még idősebb korában is képes volt hónápolatot tölteni „terepen”: emlékezetes marad az életműből az *Európa hátsó udvara* című kétérzes riportkönyve is, amelynek első kötete Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéről, a második része pedig a trianoni határon túl rekedt szlovákiai, romániai és ukrainai magyarokról szól.

Magyarokról, hiszen Moldova magyar írónak, de zsidó embernek valotta magát: éveken át büszkén mesélte, hogy a népszámláláskor nem azt íratta be a nemzetisége rovatba, hogy magyar, hanem azt, hogy zsidó. Büszke zsidó volt, megalkuvást nem ismerő magyar író, a legnagyobbak közül való, amit díjak tömkelegével ismertek el: Kossuth-díjas, kétszeres József Attila-díjas és Rádóni-díjas, Prima Primissima díjas volt, szatirikus, humoros írásaiért pedig még a Karinthy-gyűrűt is megkaptá.

Alapító tagként került be a Digitális Irodalmi Akadémiába, halálával pedig az irodalmi halhatatlanságba.

Moldova Györgyöt a Kozma utcai temetőben Kardos Péter főrabbi búcsúztatta, a ravatalnál Iványi Gábor, a Magyarországi Evangéliumi Testvéreközség lelkészeti vezetője is elköszönt tőle.

Vendégül láttuk a Fradi által megsegített ukrainai ifi focistákat

A Ferencvárosi Torna Club március óta segíti a háború miatt hazájukból elmenekült ukrainai focista gyerekeket, akiknek a Fradi korosztályos tréneri tartanak edzéseket hetente négyeszer. A fiatal sportolók pihenésképpen kulturális és szabadidős programokon is részt vesznek, így az FTC a Mazsihiszkel közösen szervezett számukra látogatást a Rumbachban és a Dohány utcai zsinagógában.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége meghívására mintegy ötven ukrán ifi futballista tekintette meg a budapesti Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga nemrégiben felújított épületét, majd a vendégek látogatást tettek a Dohány utcai zsinagóból.

Az Oroszország által megtámadott Ukránból elmenekült fiatal sportolók – az U13-as korosztálytól az U19-es generációig bezárólag – a Fradi jóvoltából élhetnek méltó körülmenyek között Magyarországon: az FTC nemcsak szállást és étkezést biztosít számukra, hanem a sportruházattól kezdve a tisztálkodási eszközökön át mindenről gondoskodik. Az ifjú futballisták az FTC legendás zöld-fehér szerelésében sportolhatnak a klub létesítményeiben, a Fradi korosztályos trénerei hetente négyeszer tartanak nekik edzéseket, míg a fennmaradó időben különböző más programokat is szerveznek nekik.

Így került sor a Rumbach-zsinagóga és a Dohány utcai zsinagóga meglátogatására, ahol a gyerekeket és kísérőiket Heisler András, a Mazsihisz elnöke köszöntötte.

– Az FTC részről nagyon nagy dolog, amit a klub ezekért a fiatalokért tesz – mondta honlapunknak Heisler András, aki emlékezett arra, hogy a Mazsihisznek a Fradi való együttműködése ma már tradicionálisan tekinthető, hiszen az elmúlt években különösen jó és szoros kapcsolat alakult ki a zsidó felekezet és a sportklub között.

– A kapcsolatunk azután erősödött föl, hogy a Maccabi Tel Aviv FC a Ferencváros csapatával játszott kupamérkőzést 2018-ban a budapesti Groupama Arénában – idezte föl a Mazsihisz elnöke. – A mérkőzés előtt mindenki tartott attól, hogy a nézőtérben atrocitás történhet, csakhogy Kubatov Gábor klubelnökkel összefogva a meccs előtt megemlékezést tartottunk a zsidókat mentő és emiatt a nyilasok által kivégzett Tóth Potya István, az FTC legendás játékos-edzője tiszteletére. Ezzel a rendezvénytel az akartuk jelezni, hogy az antiszemita és a rasszizmusnak nincs helye a Groupama Arénában.

S hogy ezek után mi történt az FTC – Maccabi Tel Aviv FC mérkőzésen? Heisler András úgy fogalmazott: „ilyen sportszerű szurkolást, mint amit akkor tapasztaltam, ritkán látni”. Ez az esemény adta meg a lökést a Mazsihisz és az FTC együttműködésének, amely azóta már nemzetközi színtereken is bizonyította érvényességét és erejét. A Mazsihisz pedig Tóth Potya István emlékezetének megőrzéséért együttműködött a Zsidó Világkongresszussal is.

– Nagyra értékelhető, hogy a Ferencváros fokozottan ügyel az antiszemita és rasszista jelenségek megelőzésére és távoltartására – fogalmazott a Mazsihisz elnöke –, ami pedig az ukrainai ifjú sportolók támogatását illeti, a klub minden tiszteletet megérdekel azért, hogy immár hónapok óta segíti ezeket a gyerekeket.

A Rumbach utcai és a Dohány utcai zsinagóból idegenvezetők meséltek a látogatóknak a lenyűgöző szépségű épületek történetéről, a magyar zsidóságról, valamint a zsidó vallás főbb elemeiről.

Az ukrainai gyerekek a Rumbachban

Búcsú

(Kardos Péter rövidített gyászbeszéde)

Gyászoló Gyülekezet!

Temetőben halhatatlanságról beszélni – legalábbis bizarr.

De nem Moldova György koporsójánál. Ezt a gondolatot kicsit olyan moldovásnak tartom. Bocsáss meg, Gyuri!

Ha valaki vállalná, hogy egyetlen szóval jellemesse őt, lehetetlen feladatot kéne teljesítenie. Mert ahány kötet, annyiféle Moldova.

Hadd vállasszak ki a sok jelzőből egyet, legyen ez a hűség.

Csak a maga által választott valakihez vagy valamihez. Nem lehetett rákényszeríteni semmilyen elvet vagy meggyőződést.

Ahhoz, hogy valaki ezt megengedhesse magának, el kell érnie egy szintet.

Például a század legolvasottabb írójának lenni...

Például sok millió rajongót szerezni...

Egész életének értelme és tartalma az írás volt.

Olvasójaként példaképmeknek tekintettem. Ahol csak alkalmam volt és van és lesz, idézek Tőle.

Kardos Péter főrabbi: felmérhetetlen veszteség

Amit leányainak tanácsolt egyik önálló kötetében: a bölcsességének olyan gyűjteménye, ami, tudom és hiszem, egyedülálló irodalmunkban.

Ha már a bölcsességről esett szó, egykorú Mesteremről idézek.

Az emeli önmaga fölé az embert, hogy a halál gondolatát el tudja viselni. A bölcsesség és a hit ereje legyőzi a halált.

Ő a bölcsességnél és a hitnek is birtokosa volt. De nemcsak birtokosa, hanem ezeket sugározta olvasónak milliói felé, mert mindenki nyelvén tudott.

Hadd ne soroljam riportjait, amiket nem az íróasztalon írt – elutasztott emberek közé, és ott gyűjtötte élményeit.

Pontos napirend szerint élt.

Mindig minden ugyanabban az időben.

A késést nem tolerálta. Ő korábban érkezett.

Kerek életét mindenek jegyében: Kőbányán született, és ugyanitt van végő pihenőhelye.

A kettő között pedig hegycsúcson volt a gettó.

Közben: hosszú sorok dedikálásai színhelyein.

Elismérések, díjak a LEGNAGYOBBAKNAK, aki mindenki nyelvén tudott. Egész életét arra tette fel: CSAK NEM KISZOLGÁLTATOTTNAK LENNI!

Azt és úgy írjam meg, ahogy jónak látom.

Keveseknek sikerült...

Szerettek kívül zsidó identitása, a hagyomány tisztelete jelentette számára a minden.

A jankiperek és a szederesték, amikor együtt volt a család. A család, ő pedig a családfő.

Identitástudata olyan személyes volt, mint minden, amit felváltalt.

Egyike volt – családagjaival együtt – azoknak, akik a népszámláláskor zsidónak vallották magukat.

Nem sok túlélő lehetett a 12 ezer között...

Bejárta Izraelt. Látta, hogy másféle zsidóság is létezik az addig ismerte-kben kívül.

*

Amikor Isten ennyi időt ad a halandónak, akkor gyász helyett a kegyet, a fájdalom helyett a köszönet és a hála érzése kell hogy eluralkodjon szíviükben.

Ne engedjük Gyurit meghalni!

Beszéljünk róla, idézzük szavait, sorsát, életútját. Olvassuk könyvei sokaságát. Jöjjünk el hozzá ide, s mondjuk el neki, mi fáj. Ha örööm ér, azt is osszuk meg vele.

Ha így teszünk, meglátjuk, nem hal meg számunkra, de visszatér, és veleünk marad, amíg élünk.

Így búcsúzzunk Tőle, a köszönet, a hála és a remény érzésével.

Ugy legyen, ámen.

Komlói bánya szok a ravatalnál. Szeretett bennünket

Fotók: BPK

IZRAELI SZÍNES

Egy különleges magyar múzeum Izraelben

Ron Lusztig, a cfáti Magyar Nyelvterületről Származó Zsidóság Múzeumának igazgatója a Heti Tv Pirkadar című műsorában beszélt a szülei által 37 évevel ezelőtt alapított intézményről. Az igazgató örömmel számolt be egy nemrégiben megjelent könyvről, amely már Izrael minden állami iskolájába, közintézményébe és könyvtárába eljutott, s amelyben a múzeumot bemutatva állítanak emléket az alapítóknak. Mind a kötetben, mind a kiállításon külön foglalkoznak azzal a több ezer magyar családdal, akik anyagilag, valamint családi emlékekkel segítették az intézményt.

A gyűjteményből megismerhető egyszerűt a magyar zsidóság szerepe Magyarország történelmében, gazdaságában és kultúrájában, másrészről fontos szerepet kapnak a holokauszt tragédiájával kapcsolatos dokumentumok. De mindezek mellett, emelte ki az igazgató, különlegesen hangsúlyos annak a bemutatása is, hogy mit tettek a magyarok új hazájuk, Izrael fejlődéséről.

A könyv és a kiállítás egyik legértékesebb darabja az a tóraszkrény, amelynek már a története is egyedülálló. Mint azt Ron Lusztig elmondta, a szülei 1996-ban Magyarországon jártak, ahol többek között Tokajra is ellátogattak. A város polgármestere örömmel fogadta őket, és megmutatta nekik a nevezetességeket, így az egykor ortodox zsinagógát is, amit éppen akkor újítottak fel. Ron Lusztig édesapja az építkezésen fatörmeléket látott, melyet azonnal felismert, és kérte a polgármestert, hadd vigyék el Izraelbe. A város első embere természetesen igent mondott, ám minden jó szándék ellenére több mint két éven át kellett küzdeni a bürokráciával, míg végül a darabok eljutottak Izraelbe, ahol restaurátorok és dokumentumok segítségével sikerült újból megépíteni az ortodox zsinagóga tóraszkrényét.

Ron Lusztig szerint nagyon fontos volt a magyar és az izraeli kormány közös döntése, hogy ennek a különleges múzeumnak egy nagyobb, modernebb épületbe kell költöznie a sokkal látogatottabb Herclia városában. Sajnálatos módon azonban a tervezési munkálatai lassúak, de mindenki bízik abban, hogy rövidesen elkészül az új épület, és ez a különleges, folyamatosan bővülő gyűjtemény egyre több látogató előtt lesz ismert. Ez azért is fontos, tette hozzá, mert a legfontosabb céljuk az, hogy megmutassák a világnak a magyar és a zsidó kultúra értékeit, ami nem egyszerű feladat. Főleg annak a fényében, hogy azt szeretnék, ha minél több fiatal keresné fel az intézményt.

Breuerpress

Palesztin zászlókkal tartottak diákok gyűlést a Ben Gurion Egyetemen

A Beér Sevá-i Ben Gurion Egyetem több száz beduin diáka nagygyűlést tartott a Nakba-nap alkalmából, és palesztin zászlókat legettet az egyetemen, írja az *ujkelet.live*.

Az arabul katasztrófát jelentő Nakba a palesztinok gyásznapja, melegen „kitelepítésükre” emlékeznek.

Az arab diákok hangsúlyozták, hogy csupán szólásszabadságukkal élnek.

Izrael-párti diákok ellentüntetést rendeztek a gyűlessel szemben, a két oldal elkölöntéséről pedig kordónok, rendőrök és biztonsági személyzet gondoskodott.

A Times of Israel tudósítója szerint több zsidó diáks is volt a palesztinbarát részen.

Beér Sevá polgármestere, Ruvik Dániovics felszólította Dániel Chajimovics egyetemi elnököt, hogy lépjön fel a tüntetésen részt vevő diákokkal szemben.

„Büszkén lengetik a palesztin zászlót, és olyan dalokat énekelnek, amelyek Izrael ellenségeit dicsérik, akiknek egyetlen vágyuk, hogy elpusztítsák az országot. Megszakad a szívem a gyászoló családok miatt, akik elveszítették a számukra legkedvesebbeket, és nézik ezt a szégyent” – mondta. „Ma egy újabb vörös vonalat léptek át. A Ben Gurion Egyetem Beér Sevá és Izrael Állam része, nem közvetíteth gyengeséget, és nem érhet ezzel egyet. Egyértelmi nyilatkozatot kell tennie az ügy-

ben. Izraelnek csak egy zászlaja van, nincs másik.”

Jifát Sásá-Biton oktatási miniszter, a jobboldali Új Remény párt tagja szerint „a ma reggel látott képek döbbenetesen”, és az izraeli egyetemeket és főiskolákat felügyelő felsőoktatási tanács potenciális felbujtásának fogja vizsgálni a felvonulást.

Az egyetem azt válaszolta, hogy jóváhagyta a felvonulást, mert nincs jogi alapja annak betiltására, hiszen Izrael hivatalos kapcsolatot ápolt a Palesztin Hatósággal.

„Mindkét oldalon büszkék vagyunk diákjainkra, akik demokratikus módon fejezték ki véleményüket, és tiltakozásuknak adtak hangot anélkü, hogy erőszakba torkollt volna, ahogyan azt máshol láttuk. Ez a mi erősségünk” – áll a közleményben.

„Egy olyan napot zárunk, amin büszkén lengették az izraeli zászlót az egyetem területén, amikor a himnuszunkat hangsosan énekeltek más zászlók és dalok mellett. A mai események azt bizonyítják, hogy van helye a véleménykülönbségnek ezen az állam egyetemen Izraelben, egy zsidó és demokratikus államban. Büszkék vagyunk arra, hogy Dávid Ben Gurion útját járhatjuk, és büszkék vagyunk arra, hogy vezető felsőoktatási intézmény lehetünk, amely tudományos és oktatási szerepet egyszerűt betölthet.”

Az izraeli zászlóval érkező kül-

sősöket nem engedték be, de néhányan azt állították, hogy izraeli zászlós diákok belépését is megtiltották a tüntetés ideje alatt.

„Határozottan elítéljük az egyetem azon döntését, hogy nem engedi be a törvénytisztelő, adófizető civileket a területére, hogy izraeli zászlókat lengessenek” – mondta Sáj Rosenzgárt, az Im Tircu cionista aktivista csoport tagja. „A palesztin zászlók lengetése tudományos intézményekben nem maradhat szó nélkül. Mi továbbra is a cionista elvekért fogunk küzdeni mindenhol és mindenkor.”

Robotizált kaptárakban zümmögnek vidáman a méhek

Egy új izraeli technológia nyújt hat segíthet az egyre inkább veszélyeztetett méhek megvédésében.

Galilea egyik kibucában a méhcsaládok építményei normál kaptárként működnak, de high-tech mesterséges intelligencia-rendszerekkel vannak felszerelve, hogy biztosítsák a létfontosságú beporzók hosszú életét, derül ki az AFP riportjából, amelyet a Ynet nyomán közölt a *Kibic*.

„Kéthmillió méh van itt” – tudatja Slomki Fránkin, miközben besétál egy 12 négyzetméteres konténerbe az észak-izraeli Béjt Háemek kibucban. A Beehome elnevezésű projekt egy izraeli startup cég ötlete, és akár 24 méhcsaládnak is otthonot ad – magyarázza Fránkin, aki kalapot és védőhálót visel a csípések ellen.

A 41 éves frífi elmondta, hogy a kaptárakban egy több funkciót ellátó robot található, amely a méhek megfigyelésétől kezdve az élőhely optimalizálásán át a gondozásukig minden megesz. A Beewise nevű startup azért állt elő az ötlettel, hogy csökkentse az elhallási arányokat egy olyan fajnál, amely az elmúlt években a környezeti veszélyek miatt meredeken fogyatkozott.

„A robot érzékelőkkel van felszerelve, amelyek lehetővé teszik, hogy tudja, mi történik a kaptárban” – tájékoztat Netáli Hárári, a Beewise üzemeltetési igazgatója.

„A mesterséges intelligenciának köszönhetően a szoftverünk tudja, hogy mire van szükségek a méheknek” – magyarázza a műhelyben, ahol a kaptárok szerelik össze. A robotok automatikusan képesek cukrot, vizet és gyógyszert adagolni. Ha probléma merül fel, a méhész egy alkalmazáson keresztül értesítést kap, így távolról, számítógépen keresztül, vagy szükség esetén személyesen is be tud avatkozni.

A kaptárok napenergiával működnek, szabályozható hőmérőkletűek, kiküszöbölik a kártevőket, és még a mézet is képesek automatikusan kinyerni egy beépített centrifuga segítségével – mondja Hárári. A startup reméli, hogy május végére már saját mézet fog tudni termelni – „az első mesterséges intelligenciával készült mézet a világon”.

Fránkin szerint „a robot egy eszköz a méhészek számára, de nem helyettesíti őket”. „Rengeteg időt takarítanak meg – folytatja –, mert lehetővé válik számukra, hogy sok egyszerű dolgot távolról végezzenek el.”

Izraelben már mintegy száz ilyen csúcstechnológiás kaptár működik, további együtthatónak pedig az Egyesült Államokba került. A Beewise két évben belül szeretné az európai piacokon is megvetni a lábat. A 2018-

Robotizált kaptár egy izraeli kibucban

ban alapított cég 100 alkalmazottat foglalkoztat, és áprilisig mintegy 80 millió dollárt gyűjtött össze az exportfejlesztéshez.

A Jeruzsálemi Héber Egyetem méhvitató központját vezető Sároni Sáfir professzor szerint a technológia segíthet az egyre inkább veszélyeztetett méhcsaládok védelmében. „Nehha a méhészek több hónapba telik, mire észreveszi, hogy valami probléma van” – magyarázza, hozzáteve, hogy „a robot segítségével a méhészek valós időben tudnak foglalkozni a problémával, csökkentve ezzel a méhek pusztulásának arányát”.

Egy 2019-es tanulmány szerint minden hatodik méhfaj regionálisan kihalt valahol a világban, és a fő okok között az élőhelyek elvesztése és a növényvédő szerek használata szerepel. Sáfir különösen „a virágmezők beépítések miatti megfogyatkozására mutat rá, ami csökkentette a méhek táplálékforrását és annak változatosságát”. Ehhez jönnek még a betegségek és a kártevők, például az

ázsiai méhatka, amely pusztító hatással van a mézelő méhekre – teszi hozzá a professzor.

„Izraelben évente a méhcsaládok 20-30 százaléka tűnik el” – mondja az entomológus, megjegyezve, hogy az emberek által fogyasztott élelmiszerök jelentős része a méhek és más rovarok általi keresztporázás eredménye. A termények több mint 70 százaléka, köztük szinte az összes gyümölcs, zöldség, olajos mag, fűszer, kávé és kakaó, a beporzókra van utalva.

Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete május 20-án ünnepelte a méhek világnapját, amelynek célja, hogy hangsúlyozza a méhfajok megőrzésének fontosságát. „A méhek és más beporzók évmilliók óta biztosítják az élelmezésbiztonságot és a táplálkozást, fenntartva a biológiai sokféleséget és az élénk ökoszisztemákat” – közelít a szervezet.

„A méhektől függünk” – hangsúlyozza Sáfir.

Zsidó szervezetek is megkapnák a terrorista minősítést

Beni Gánc védelmi miniszter felvette, hogy két szélsőséges zsidó szervezetet hivatalosan is terroristának kéne minősíteni.

A közelmúltban tartották a Jeruzsálem-napot Izraelben, ami a keleti 1967-es elfoglalása és a város – nemzetközi jog által el nem ismert – egyesítésének héber naptár szerinti évfordulója. Az ünnep leginkább a vallásos nacionalista zsidók mozgalmává vált.

A mintegy 50 ezer ember nagy része békésen vonult a jeruzsálemi óváros alapvetően arabok által használt Damaszkusz-kapujától a Siratófalhoz, ám voltak, akik idén is azt skandálták, hogy „Halál az arabokra!”, „Égjenek a falvaitok!”, „Mohamed halott!”

Az erőszakos megmozdulásokért a menetben jelen lévő két szervezet tagjai voltak felelősek: a Bejtár Jeruzsálem focicsapat La Familia nevű szurkolói csoportja, illetve a vállaltan a zsidó vör tisztaágáért harcoló Lehává nevű szervezet, mely egyaránt zárgat keresztny templomokat és arab-zsidó vegyes családokat.

A kormány védelmi minisztere, a jobbközép Kék-Fehér párt élén álló Beni Gánc kijelentette: az izraeli biztonsági szervezetek már mérlegelik a Lehává és a La Familia terrorszervezetként való nyilvántartását, ő maga pedig egyértelemben kijelentette, „megérte az idő” erre a lépésre.

Válaszul arra a skandálusra, hogy „Égni fog a falutok!”, újabb meg újabb falut fogunk megerősíteni – mondta. – Működő infrastruktúrát és jó oktatást biztosítunk, és az izraeli arab városokat és falvakat olyan helyekké tesszük, ahol jó élni. Ezt diktálja a nemzeti elkötelezettség és a polgári méltányosság – tette hozzá a miniszter.

A megfenyegetett szervezeteket – akik elvezik a Benjámin Netanjáhu által vezetett jobboldali ellenzék csendes támogatását – nem hatotta meg a fenyegetés; Benci Gopstein, a Lehává vezetője úgy reagált a védelmi miniszter szavaira, hogy „Türeltek a fáraót, túl fogjuk élni Gáncot is”, írja a Times of Israel nyomán a *Kibic*.

Nem is gondoltad volna, hogy ezek a hírességek Hitlerért rajongtak

Adolf Hitler kultusza és a nyíltan gyűlölködő nemzetiszocialista eszmék számos német és külföldi állampolgár lelkét megfertőzték az 1930-as, 40-es években, köztük több olyan ismert hírességét, akikről nem is gyanítanánk, hogy rajongással tekintettek a gyilkos náci rezsimre. A nácsimpatizánsok között volt a leghíresebb amerikai autómagnás, az Atlanti-óceánt átpülő szárpilóta és az első Oscar-díjas színész is, de a magánéleti botránnya miatt lemondott angol király szintén barátként tekintett a német diktátorra.

1. Henry Ford

A modern autógyártás atyjának tartott amerikai fentálól és üzletember az egész világ gépjárműiparát és közlekedését forradalmatossá tette, amivel rendkívüli vagyonra és hírnévre tett szert. Az utókor azonban többnyire elfeledkezett Ford nem éppen szalonképes politikai nézeteiről. Az autómagnás már jóval a nácik hatalomra jutása előtt szélsőségesen antiszemita véleményeket hangoztatott, egy 1920-as interjúban például kifejtette, hogy szerinte a „nemzetközi zsidóság” ördögi tervet szó a világ elpusztítására, és ők a felelősek az első világháború kitöréséért is.

Nem sokkal később Ford megvásárolta lakkelye, a Michigan állambeli Dearborn városi újságját, mely attól kezdve antiszemita propagandalappá változott, míg végül 1927-ben hosszú pereskedés után a bíróság el nem ítélté gyűlölködő nézetek terjesztéséért, ami a megszűnésehez vezetett.

Nem meglepő, hogy az üzletember és a német nemzetiszocialista mozgalom vezére a kezdetektől elismeréssel tekintettek egymásra: Hitler a Mein Kampf első kiadásában Fordot „az egyetlen tiszteles amerikainak” nevezte, aki „teljesen függetlenítette magát a zsidó befolyástól”. Egy időben még az irodája falára is kifüggészette a portréját. 1938-ban, alig egy évvel a második világháború kitörése előtt a náci diktátor a Német Sas-rend nagykeresztjét adományozta Fordnak, mely a külföldi személynak odaítélhető legmagasabb kitüntetésnek számított a harmadik birodalomban – az autómagnás volt az egyetlen amerikai, aki megkapta ezt az elismerést.

A háborút követő nürnbergi perben, melynek során a nemzetközi bíróság elszámoltatta az életben maradt és megtalált náci főbűnösököt, Ford neve is felmerült mint antiszemita és náci-barát uszító, aki munkásságával jelentős részben hozzájárult a zsidók elleni gyűlölethullámhoz. Az ekkor már a nyolcvanas éveiben járó üzletember végül azonban nem került törvényszék elé, és alig fél évvel a per lezárálatára után, 1947 áprilisában elhunyt.

2. Charles Lindbergh

A világhírű pilóta, aki 1927-ben elsőként repülte át az Atlanti-óceánt másodpilóta vagy navigátor segítsége nélkül, Fordhoz hasonlóan gyakran hangoztatott antiszemita nézeteket, ő is a zsidókat okolta a háborúk kirobbantásáért, és rajongott az eugenika (fajegészségtan) áltudományáért. A náci hatalomra jutását követően az amerikai kormány megbízásából többször járt Németországban, ahol Hitler és Hermann Göring is fogadta őt, kitüntetést kapott, sőt, VIP-vendékként a Führer páholyából nézhette az 1936-os berlini olimpia megnyitóján. Elismerően nyilatkozott a német repülőgépek technikai fejlettségéről, melyeket ő maga is kiprobléhatott látogatása ideje alatt.

Ugyan Lindbergh tagadta a nyilvánosság előtt, hogy nácsimpatizáns lenne, nem titkolta nézetét, miszerint Anglia és Franciaország a valódi há-

borús uszítók, akik – természetesen „a zsidók megbízásából” – „Németország megfoglásával” provokálják a konfliktust. Amerikának pedig inkább a harmadik birodalommal kellett szorosabba fonna az együttműködést. Az európai háború kitörésekor a pilóta az izolacionista politika híveként lépett fel, azt hangoztatva, hogy hazájának ki kell maradnia a

szerint Ms. Simpson a 30-as években intim viszonyt ápolt Joachim von Ribbentropplal, a németek londoni nagykövetével, akinek bizalmas információkat is átadt.

A világháború idején sokan úgy gondolták, Hitler Anglia esetleges megszállását követően Eduárdot ültetné vissza a szigetország trónjára, ezért a bukott királyt gyorsan meg-

Henry Ford átveszi a Német Sas-rend nagykeresztjét Karl Kapp konzultót

harcokból, ami sokakban ellenérzést keltett, a Német–Amerikai Szövetség, vagyis az amerikai náci párt ugyanakkor lelkesen dicsérte őt határozott fellépésért.

A Pearl Harbor elleni támadás után Lindbergh mégis belépett az amerikai légiőr kötelékébe, ahol rendfókuszat nélküli közlegényként szolgált – hiába próbálta tervét Franklin Roosevelt elnök megakadályozni –, ekkor azonban az amerikaiak többsége már árulóként és dicstelen jellemként tekintett az egykor nemzeti hősként tisztelt férfira. A háborút követően Lindbergh ellátogatott Európában a felszabadított koncentrációs taborokba, önéletrajza szerint az ott látottak „undorral és haraggal” töltötték el.

3. VIII. Eduárd brit uralkodó

A brit monarchia talán legkínosabb 20. századi botránynak számít, amikor 1936-ban, néhány hónappal beiktatása után az újdonsült király, VIII. Eduárd megkerítte egy kétszer elvált amerikai színészét, Wallis Simpson kezét, ami ellentmondott az anglikán vallási konvencióknak. Mivel hivatalosan az uralkodó számít az egyház fejének, Eduárdnak választania kellett a trón és a házasság között, és végül az utóbbi mellett döntött: 326 nap uralkodás után lemondott címéről, melyet öccse, Albert (II. Erzsébet királynő édesapja) örökít. Egyesek szerint egy másik tényező, a király és a náci Németország vezére közötti kölcsönös szimpatia is szerepet játszott Eduárd távozásában, aki lemondása után megkapta a windsori herceg címet.

A király/herceg köztudottan csodálta Hitlert, és szerette volna szorosabbra fűzni a viszonyt a brit és a német birodalom között: nem sokkal lemondása után, 1937-ben a kormány tanácsa ellenére feleségével Németországba utazott, ahol személyesen találkozott a Führerrel, és még a hírhedt náci karlendítést is bemutatta a fényképészkel kamerája előtt. Eduárd gyakran hangoztatta, hogy Németországban szemben békítő politikát kell alkalmazni, így kerülhető el egy újabb világméretű vérontás. Hitler építésze, Albert Speer később úgy nyilatkozott, az uralkodó lemondása „komoly csapást jelentett, hiszen vele elérhető lett volna egy állandó német–brit baráti viszony”. Egy elmélet

tették a Bahama-szigetek kormányzójának, hogy lehetőleg minél távolabbi tartózkodjon az európai hadszíntéről és politikától. Visszaemlékezéseiben Eduárd elismerte, hogy valóban csodálta a németeket, ugyanakkor tagadta, hogy nácsimpatizáns lett volna, azt állítva, Hitler mindenig is egy nevetséges figurának tűnt a szemében.

4. Ingmar Bergman

A svéd rendezőlegenda tizenévesen lett Hitler rajongója, miután németországi cserediákként a neki szálálist adó családdal részt vett az 1934-es nürnbergi pártnapon, ahol saját szemével láttá a Führert övező óriási rajongást, és hallotta a karizmatikus diktátor lelkészítő beszédét. Vendéglátótól még egy Hitler-képet is kapott, amit a „használati utasítás” szerint felragasztott az ágyá fölé, hogy a vezér „mindig vigyázhasson rá”, a háború alatt pedig saját bevallása szerint végig a németeknek szurkolt, örölt a sikereiknek és bánpódott, amikor vereséget szenvedtek.

Bergman csak a háború után – akkor már befutott színházi és kezdő filmrendezőként – ábrándult ki a nárcizmusból, amikor láttá a felszabadított koncentrációs taborokban készült felvétteleket – mint önéletrajzában írja, „nem akart hinni a szemének”, és hatalmas sakként hatott rá az igazság, teljesen átértékelve mindenzt, amit addig gondolt a világról.

5. Ezra Pound

A modernista irodalom egyik legjelentősebb alakjaként számon tartott amerikai születésű költő 1925-től Olaszországban élt, ahol hamar Mussolini fasiszta rendszerének lelkes híve lett – később személyesen is találkozott a ducéval, a világháború kitörését követően pedig a római állami rádióban mondott Amerika-ellenes, Hitler és Mussolini támogató beszédeket a hallgatóknak. Az Olaszország felszabadító amerikai hadsereg 1944-ben letartóztatta Poundot, akit hazaszállítottak az Államokba, ahol hazaárulás vádjával kívánták perbe fogni, a költő azonban ideg-összeroppanást kapott, és a hatóságok hivatalos elmebetegnek nyilvánították.

Pound, aki Hitlert „egy szentnek” nevezte, és azt kívánta, utoljára szól-hasson még a rádióban az emberekhez, hogy szimpatiájukat kérje a bu-

kott Németországgal szemben, 13 évet töltött elmegyogyintézetben, szabadulása után pedig visszatérte Olaszországba, Velencében telepedett le, ahol 1972-ben, 87 évesen érte a halál.

6. Walt Disney (?)

Minden idők egyik legsikeresebb hollywoodi filmese, az Egérbirodalom megállmodója a magánéletben korántsem volt annyira makuláltan figura, mint azt a hivatalos imázsában próbálta előadni: Disney köztudottan kemény főnök és megszállt kapitalista volt, hidegvérrrel rúgott ki bárkit, aki vel gondja akadt, és számos aljasságot elkövetett, hogy betegyen a konkurenciának, továbbá közismerten gyűlölte a szakszervezeteket és a munkásmozgalmakat. Egyesek szerint Disney antiszemita és rasszista nézeteket vallott, és az 1930-as években szímpatizált a náci Németországgal, ezen állítások igazságátalmáról azonban megeszlanak a vélemények.

Disney egyik animátora arról vallott, hogy pár évvvel a háború kitörése előtt kíváncsiságából ellátogatott a már említett amerikai náci mozgalom, a Német–Amerikai Szövetség egyik gyűlésére, és döbbenettel láttá Disney-t ügyvédje társaságában a nézőtérben. Nem tudjuk, ebben a beszámolóban mennyi igazság van, az viszont tény, hogy a rajzfilmcsászár szívélyesen köszöntötte a náci első számú filmrendezőjét, Leni Riefenstahlt, amikor a berlini olimpiát megörökítő dokumentumfilmje promociós körútján az Egyesült Államokba látogatott. Körbevezette őt a stúdiójában, és elismerően nyilatkozott a tehetségről.

Egyesek szerint a barátságos gesztus nem annyira szimpatia, mint inkább üzleti fogás volt Disney részéről, aki szerette volna, ha a német birodalomban továbbra is forgalmazzák a filmjeit, miközben a náci egyre jobban tiltották a hollywoodi produkciónak, mondván, azok „zsidó propagandászok”. A háború alatt a Disney-stúdió több náciellenes

rajzfilmet is készített – a leghíresebb/lehírhedtebb kisfilmben Donald kacsa rémálmaiban a hitleri Németországból csöppen –, a tulajdonosnak azonban még így sem sikerült teljesen lemosnia magáról a vádat, miszerint korábban szímpatizált a német rezsimmel.

7. Emil Jannings, az első Oscar-díjas színész

A svájci születésű Emil Jannings a késő némafilms korszak egyik legnagyobb nemzetközi filmsztárnak számított, aki 1928-ban elsőként vette át a legjobb férfi színésznek járó Oscar-szobrocskát A hontalan hős című drámában nyújtott alakításáért. A hangosfilm beköszöntével az erős német akcentussal beszélő Jannings otthagya Hollywoodot, és visszatér szülőhazájába, ahol a náci hatalomátvétel után is történő folytatta karrierjét: Joseph Goebbels propagandaminiszter tudta, mennyire pozitívan hathat a színészlegenda támogatása a rezsim számára, ezért minden megadott Janningsnak, aki cserébe több, a nemzetiszocialista eszmét népszerűsítő alkotásban is szerepet vállalt.

1938-ban a színész aktívan kampanyolt Hitler mellett, egy évvel később pedig megkaptá a Goethe-díjat, melyet a Führer maga adott át neki. A 40-es évek elején Jannings „az Állam művésze” lett, és megbízta a német filmipar vezetésével, a háború alatt készült Az elbocsátás című alkotásban Bismarck cancellár alakját keltette életre, akit a film több ponton is Hitlerhez hasonlít. Az anekdota szerint Berlin eleste után Jannings a Hollywoodban nyert díját lobogtatva lépett oda az amerikai katonához, és kezét feltartva „Ne löjenek! Van egy Oscarom!” felkiáltással adta meg magát.

A nácsimpatizáns filmsztár karrierjének természetesen azonnali vége szakadt, Jannings egy Salzburg melletti kisvárosba vonult vissza, itt érte néhány ével később, 1950-ben a halál, 65 évesen, májrák következtében.

Rudolf Dániel/Dívány

Botlatókő-avatás és emlékkiállítás

Gellért (Grósz) Andornak és édesapjának, Grósz Simonnak – aki a patinás Beifeld József Bankháznál dolgozott – először Vácról kellett bevonulniuk 1943 októberében. A deportálás főbb állomáshelyei Fertőrákos, Balf, Mauthausen, Gunskirchen, Wells voltak.

Grósz Simon a koncentrációs táborba már nem érkezhetett meg, 49 éves korában az erőltetett menetelés közben agyonlőtték a nyilasok. Emlékére a IX. kerület Ráday utca 40. számú lakóház előtt avattak botlatókővet, mivel onnan hurcolták el mindenket.

Az eseményen jelen volt Baranyi Krisztina polgármester, Heisler András, a Mazsihisz elnöke, Kirschner Péter, a Mazsihiel elnöke, valamint az utód, Gellért Andor Tamás.

„Szomszédunkban, velünk együtt élő emberek voltak. Sajnos ezeknek az áldozatoknak a többségéhez nem tartozik egy sírhely. Nincsen olyan hely, ahol a hozzátaroztól megemlékezhetnének, elhelyezhetnek az emlékezés kavicsait. Éppen ezért fontos, hogy legyen egy hely, ahol a lehetséges.

Grósz Simonnak egyébként két testvére született, akik szintén az áldozatok közé tartoznak. Nem ismerjük a sorsukat, csak annyi bizonyos, hogy sohasem jötök vissza.

Gellért (Grósz) Andor archív fotóból és grafikából születésének 100. évfordulója alkalmából idén áprilisban rendeztek alkalmi kiállítást a IX. kerületi önkormányzat Kultúrosztága nevű közösségi terében. A tárlatot Kerec András, a Ferencvárosi Művelődési Központ igazgatója, dr. Domján Gyula professor emeritus (Semmelweis Egyetem ÁOK), valamint Gellért Andor Tamás nyitotta meg.

Mindkét esemény képsorai visszanézhetők a Facebook és a YouTube platformokon.

Gellért Andor Tamás

Forrás: Baranyi Krisztina / Facebook

Az MTA elnökének díját nyerte el a vidéki zsidó hitközségekről szóló kötet

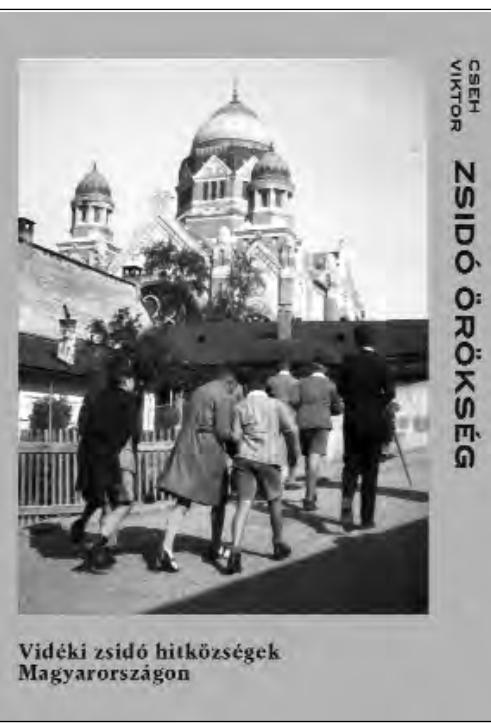
A 2022-es Szép Magyar Könyv versenyen a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) elnökének díját Cseh Viktor: Zsidó örökség – Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon című kötete nyerte el – jelentette be a könyvet kiadó Magyar Zsidó Kulturális Egyesület (Mazsike). Gratulálunk!

Cseh Viktor: Zsidó örökség – Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon című kötete csaknem 200 hazai település zsidó emlékeit, hitközségének múltját, történetét mutatja be, s a könyvet kiadó Mazsike szerint ez a hiány- pótolt mű nagyban hozzájárul a múlt jobb megismeréséhez.

A most elnyert rangos elismerés nemcsak magát a könyvet és szerzőjét dicséri, de a díj odaítélében szerepe volt Fenyves Katalin szerkesztő, a borító- és könyvtervező Pálhegyi Flóra, a tördelő Pákh Dorottya és a HTS-ART Nyomda és Kiadó Kft.- Halász Iván – munkájának.

A Mazsike közleménye szerint külön köszönet illeti azokat az önkormányzatokat, amelyek az egyesület felhívása nyomán saját anyagi lehetőségeik szerint támogatták a kötet megjelenését.

A díj átadására az Ünnepi Könyvhét megnyitóján került sor a budapesti Vörösmarty téren. A könyvhéten a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület ebben az évben önálló standdal volt jelen.

Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon

NAPTÁR

Június 17., péntek	Sziván 18. Gyertyagyűjtés: 8.25
Június 18., szombat	Sziván 19. Szombat kimenetele: 9.46
Június 24., péntek	Sziván 25. Gyertyagyűjtés: 8.27
Június 25., szombat	Sziván 26. Újholdhirdetés Szombat kimenetele: 9.47
Június 29-30., szerda-csütörtök	Támmuz Újhold

Gyógyszertámogatás

Az időnként szükségessé váló, átlagosnál drágább gyógyszer be-szerzéséhez lehet támogatást igényelni. A támogatás felső határa

nincs rögzítve, de tájékoztatásul közöljük, hogy az eddigi gyakorlunkban 50.000 Ft volt a legnagyobb összegű támogatás.

Támogatási akciót magánjelle-gű, az anyagi fedezete biztosított, és a hozzáink beérkezett adatokat az előírt titoktartással kezeljük. Várjuk a rászorulók jelentkezését.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Programajánlat

Június-július
Generációk Klubja
(1067 Bp., Hunyadi tér 3. I.
emelet)

A programokat hétfői napokon, 15 órakor tartjuk.

Június 20.: Kaczvinszky Barbara dokumentumfilmes, családkutató a vendégünk. Témája: Mit adott és mit vett el az elmúlt két év?

Június 27.: Egy sokoldalú (porcelánrestaurátor, író és festő) művészsel, Vaja Lászlóval beszélgetek.

Július 4.: Deák Gábor a vendégünk.

Minden érdeklődőt szívesen és szeretettel várok!

44 évesen született Singer Eszter

1944. június hetedikén délelőtt Bodonyiné Eszter kiáltotta a kapu elé, korcos kötényébe törölgett kezét, mert előzőleg a rántani való csirkék mosta a piros vádjlingban a kopsztás után. Nem a sárga csillagot viselő, batyuvá vagy bőrönnyel gyerek kezét fogó vagy nehezen járó öregeket támogató utcabelek csoportjára volt kíváncsi. A férjét kereste, aki már harmadik napja szolgálatban volt, alsóruháj is úgy váltott, hogy ő bevitte a tisztát a csendőrsre, s hozta haza a szennyest. Meglátta végre Lacit, aki a menet másik oldalán puskáját két kézzel maga előtt tartva löködte, terelte a lemaradókat vagy a sorból kilögőket. Tekintetük találkozott, Laci hunyortott, talán kacsintott is, Eszti mosolygott tagbaszakadt, fess csendőr őrmester urára.

Mozdult is, hogy megkerült a sár-ga csillagosok menetorsát, de férje szigorú tekintettel rázta sisakos fejét. Eszti érte a modulatot. Ráplállott a menetelőre, észrevette a szomszéd Singer Dezsőt. Egyedül lépegett az öregember. Egy közepes méretű papundeklibőrönöt vitt. Az asszony elgondolkodott, minek meg ilyen vénség a többiekkel, hisz biztosan nem tud már dolgozni, tán nyolcvan is meglehet már. A sárga csillagot se tudta felvarrni, ő kérte meg erre is, amikor még otthon volt. Réges-regen csak otthon ül, nem járja már a környéket tollas zsidóként. Eszrevette, hogy az öreg vissza-visz-sza néz, erre ő is biccentett felé, hisz jó ismerős, és ő gyakran segítségére van némely házimunkában, mégis csak szomszéd, hát nem? Elmosoly-dott, az jutott eszébe, iskolás korában azt mondta az anyjának: édesanyám, ez a szomszéd Singer bácsi nagyon ügyes, még a varrógépet is ő csinálta, hisz arra is az ő neve van írva.

A szomszédos kapu előtt Erzsi bába ücsörgött. Csak volt bába, öreg is, beteg is, a dereka fáj feszít, se a Bárdos doktor, se a Gazdig doktor nem tudja neki gyógyítani. Eszit is ő segítette világra negyvennélgy ével ezelőtt. Köszönés után leült a padra az öreg bábaasszonny mellé.

Látjuk-e még őket valaha, Eszti-kém, kérdezte a bába.

Dolgozatnál viszik őket, Laci is mondta, kell a sok dolgos kéz a háborúban. Aztán ha ennek vége, jöhetsz vissza, nincs ezzel semmi baj, tudja.

Erzsi bába szorosabbra húzta az álla alatt kendője csomóját, és nyöge felállt ültéből, kérte, hogy segítse be a tornára, menjen vele, akar valamit mondanival. Karon fogta, becso-szogta a tornára. Erzsi madám – mert sokan így szólították az öreget – leült a konyhaajtó mellett a padra, nagyon sőhajtott, és kezdte:

Remélem, vetettél egy pillantást Singer szomszédra, te lány.

Nem vagyok én már lány, Erzsi madám, katona fiám, kiházasított leányom van, várjuk az első unokát, ha maga nem lenne már nyugdíjas bába, esküszöm, magát hívnának a szü-léshöz.

Hagyad csak a bábaságot, elmúlt az idő, nékem már minden csak volt. Sokan vagyok a faluban, akiket én rikkattam meg először életükben. Mondanék én néked valamit, mert te nem tudod, hogyan is szüleddél...

Tudom én, Erzsi néni, szegény anyám elhalt, amikor én világra jöttem. Egy árva rossz szót nem mondánék én a mostohaírra, idesapám na-gyon jól választott, isten nyugosztalja mindenkitőjüköt. Két mostohatest-véremre sem panaszodhatok, esküszöm magának. De hisz tudja maga is mint jó szomszédunk.

Másról van szó, hogy is kezdjem, hogy is mondjam... Ha nem látom ma reggel ezt a sok sárga csillagos vénasszonyt, vénembert, gyerekes anyákat, gyerkőcököt, nem jutott volna eszembe, nem kívánkozna ki. Te, meg kell mondani néked, hogy is mondjam csak, na, áperéte lehet csak ezt, szóval te is köztük lehetnél, mert te is közülük valóan szüleddél.

Erzsi madám, miket beszél? Már mérő tartoznék én közéjük, zsírók kö-zé? Maga is tudja, hogy bér-márt református vagyok én is, ahogy maga is. Keresztlevelem is van, hát nem? Mit szólna Nemes főtisztelendő úr, ha ezt hallaná, ő vezette be nevemet, születésemet, házasságunkat a temp-lo mi anyakönyve, hisz maga is tudja! A református elemibe jártam én végig.

A papír az csak papír, van az úgy, hogy nem az igazság van abban, hidd el. Ugye te ezerkilencszáz április harmadikán születettél. Igen. Anyád néhai Balogh Irén, apád György Sándor. Igen. Ott van a református anyakönyben, hogy a bába Keresztes Erzsébet volt, vagyis én. Igen. Én láttalak meg legelőször életedben. És szülödányáddal én beszéltem legutoljára életében.

Mennem kell, Erzsi néni, csírkérántok, mert Laci hamarosan leteszi a szolgálatot, mindenkor dél, biztos vonatra rakták a népeket, és jön haza ebédelni.

Várjál. Hadd mondjam csak! Április harmadika volt. Anyád sikoltozását, kiabálását hallottam.

Tüdtam, hogy minden napos veled. Jöttél is, fel is sírtál sebesen. Anyád csak gyengült, gyengült... Csak nagyapád volt otthon, mindenki a mezőn tette a dolgát, ő szalajtottam

Az vagy, sose bánjad! Singer lánya. Már csak én élek, aki a titkok tudja. Ha tudná mindenki, varrhat-tad volna magadra te is a sárga csillagot, és ott poroszkálnál apád mellett az állomásra. Ne bőjél, te! Ho-vá rohansz?! Elment már a vonat vé-lik...

Politzer Tamás

Mártír-istentiszteletek országzerte

Június 26., vasárnap

Győr	11.00	szigeti temetőben (Temető u. 33.)
Békéscsaba	15.00	zsinagóga és emlékfal
Szeged	10.00	egykorú téglaegyári gettó, emlékoszlop (Cserzy M. u. 32.)
	11.00	zsinagóga
Nagykáta	10.30	temető
Kaposvár	11.00	temető
Gyula	11.00	temető
Dombóvár	14.00	Dr. Riesz József Emlékház (volt zsinagóga mellett)

Július 3., vasárnap

Szekszárd	10.30	Művészeti Háza (volt zsinagóga)
Karcag	11.00	Temető
	12.00	zsinagóga
Dél-pesti körzet (Csepel, Erzsébet. Soroksár)	10.00	soroksári temető
Pécs	11.00	egykorú neológ zsinagóga melletti Batthyány téren
Szombathely	11.00	temető
Jászberény	11.00	temető
Sopron	11.00	temető

Július 10., vasárnap

Pápa	15.30	zsinagóga
------	-------	-----------

Július 24., vasárnap

Újpest	18.00	zsinagóga
Sárbogárd	16.00	temető

Szeptember 11., vasárnap

Tapolca

A további időpontokat folyamatosan közöljük. Kérjük olvasóinkat, hogy az időpontokat, helyszíneket rendszeresen kísérjék figyelemmel a honlapon is (mazsihisz.hu), mert változás lehetséges.

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantá-tumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Mindenmű régiséget vásárolok díjtalán kiszállással. Teljes lakás-kiürítéssel! Híradástechnikát, baki-littlemeket, bútorokat, könyvet, kerámiát, porcelánt, bronztárgyat, órá-

kat, kitüntetést, papírrégiséget, pénzeket, játékokat (retró tárgyak előnyben). Pintér Nikoletta, 06-1-466-8321, 06-30-973-4949.

Kastélyok berendezéséhez vásárolok festményeket, ezüstötök, bron-zokat, órákat, bútorokat, hagyatékot stb. Üzlet: 06-20-280-0151, heren-di77@gmail.com

Régiségek-hagyaték, örökség felvásárlása készpénzért. 06-20-932-6495, www.antikbudapest.hu, e-mail: antik@antikbudapest.hu

Életjáradéki és eltartási szerződést kötnék teljes ellátással, akár nagyobb összegű kezdrőrszlettel. Hívjon bizalommal: 06-20-229-0986.

Miért szakállasok a zsidó férfiak?

A világ összes antiszemita előítéletekkel kapcsolatos érzékenyítő foglalkozása azzal kezdi, hogy a zsidókent azonosított külső jegyek csakiságok. Mert lehet zsidó a szakállás-kaftános, széles karimás kalapú ortodox is, de nem kevésbé a szőke, mosolygó, fiatal lány vagy fiú, a fekete, a fehér, a nagy orrú és a pisze, a vezna szemüveges és a kigyűrt egyaránt. Jó, de honnan jött akkor a szakáll sztereotípiája? A Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár aktuális magazinjának írásából ez is ki derül.

Első körben alighanem Mózes 3. könyvének 19. fejezetéből, a 27. versből, amely azt kéri a zsidóktól, hogy ne vágják egészen körbe a fejükötőt a hajat és a szakálluk végett

se, amit úgy is szokás magyarra fordítani, hogy ne csűfítsák el. Vagyis borotvával teljesen levágni nem le-

Bepillantás a Hegedűs a háztetőn forgatásának kulisszái mögé

Egy új dokumentumfilm többek között azt mutatja be, hogyan fordult a Hegedűs a háztetőn rendezője a zsidó vallás felé.

A Hegedűs útja a moziáson (Fiddler's Journey to the Big Screen) című dokumentumfilm azt meséli el, hogyan lett a színpadi musicalból közkedvelt filmklaszszikus. Az izraeli Dániel Rájim által rendezett film a Hegedűs a háztetőn mozi adaptációjára fókuszál, illetve azt mutatja be, milyen kihívásokkal kellett megküzdenie a stábnak, hogy életre kelte a háború előtti zsidó steltet az 1970-es évek elején az akkori Jugoszláviában, olvasható a Kibic cikkében.

A rendező, Norman Jewison a filmhez a mai Horvátországban található Lekenik nevű települést választotta Anatevkának, miután más ausztriai, kanadai és romániai helyszíneket is meglátogatott.

A dokumentumfilmről megtudhatjuk, hogyan keresték meg a forgatási helyszíneket, és megismernihejük a zenét, a koreográfiát, az operatőri munkát, a díszlettervezést, a szereposztást és a színészeknek a szerepekhez való hozzáállását. De azt is, miként befolyásoltak a jelmezeket és a film általános vizuális stílusát Roman Vishniacnak a második világháború előtti kelet-európai stílusban készített híres fényképei.

A Hegedűs útja a moziásonra azt is elmeséli, hogy Jewison és stábjá kénytelen volt egy fából készült zsinagógát felépíteni, ugyanis nem találtak olyan zsinagógát, amely ne pusztult volna el a háború alatt.

Rájim alkotása látszólag arról szól, hogy Norman Jewison készítette a Hegedűs a háztetőn, de a lényeg az, hogy a film a család, a hagyomány és az Istenbe vetett hit témaival hogyan formálta őt magát. Jewison, aki neve ellenére nem zsidó származású, a forgatást követően úgy döntött, hogy a zsidó hit felé fordul. Bár soha nem beszélt arról, hogy hivatalosan áttért volna, a dokumentumfilm végén elárulta, hogy amikor 2010-ben elvette második feleségét, Lynne St. David Jewisont, a pár zsidó esküvőt tartott – rabbival egy chüpe alatt.

„Úgy éreztem, hogy nagyon is tudok azonosulni Tevjével és a zsidó vallással” – mondja Jewison A Hegedűs útja a moziásonra című filmben.

A dokumentumfilm további emlékezetes pillanatai közé tartoznak a Rosalind Harrisszel, Michele Marshall és Neva Small-lal, a Tevje lánya alakító három színésznel készült interjúk, amelyekben minden hárman élelik legnagyobb szerepként em-

Chaim Topol és Norman Jewison a Hegedűs a háztetőn forgatásán

lékeznék vissza a forgatásra. Valamint Jewison emlékei arról, ahogy a kész filmet Izraelben levetítették Golda Meir akkori miniszterelnöknek. (JTA, Times of Israel)

het, penge pedig nem illetheti az arcoszörzetet az előírás szigorú értelmézése szerint. A villanyborotva jelentősen megkönyíti a dolgot, tehát – visszatérve az előítélet-ellenes megfontolásokhoz – vannak rendszeres borotválkozó, sima arcú ortodox zsidók is, de az ultraortodoxia köreiben járészett megmaradt a szakáll hagyománya, illetve a különböző méretű pajeszok meghagyása, amely szokás szintén ebből a szöveghelyből ered. Ez ma már a hovatartozás jelzése is, a szabályok szigorú komolyan vételét mutatja, ha tetszik, akkor jámborsági teszt.

A kabbala hagyományától ihlette chászidizmus különös vonzalmat tanúsít az arcoszörzet érintetlenül hagyása iránt, a legnagyobb hatású kabbalisták egyike, a szent Ari, Jichák Lúria a 16. századi Cfátban különösen vigyázott az életéről szóló legendák szerint minden szál hajára, szakállára, gyermeké haját viszont a nagy talmudi rabbi, Simon bár Joháj (ő írta a kabbala fő művét, a Zohárt a hagyomány szerint) nyughelyén, Meronban vágatta le a fáma szerint, ahol lág báomerkor ma is hároméves fiúk tömegeinek vágják le ünnepélyesen a haját.

Lág báomer, vagyis miért pont most szörözünk a szakállal és a hajjal?

Az omerszámlálás idején végképp tilos borotválkozni, a gyászidőszak egyik tiltó előírása ez személyes gyász idején és a nyári három héten is így van, amely tammúz 17-ét választja el áv hó 9-étől, a Szentély pusztulásának emléknapijától. A harmincharmadik napon azonban felügyesztjük a tilalmat, és mivel történetesen ezen a napon halt meg Simon bár Jóháj, ezért tartják a hajvágó bulikat és egyéb szórakoztatón rendezvényeket Meronban.

A cfáti kabbalisták szerint ez a hajlevágós szokás meglehetősen régi és bevett, de ránk csak a cfáti kabbala hagyományozta. Mindebből úgy tűnik, hogy a hajkorona óvába valamiféle tisztasághoz, szentségezhez kapcsolódik a zsidó képzeletben.

Több ezren ünnepelték Izraelt New York utcáin

A szervezők szerint ez a legnagyobb Izraelt támogató globális összejövetel.

Az évente megrendezett Ünnepeljük Izraelt elnevezésű felvonulás visszatérít New York utcáira a manhattani Ötödik sugárúton, számol be az eseményről a Jerusalem Post nyomán a Kibic. Az Újra együtt! mottóval megtartott rendezvényre két év után került sor, mivel a koronavírus-járvány miatt az elmúlt időszakban elmaradt az esemény.

A felvonuláson többeközben, Izraelt támogató tömeg vett részt, köztük számos magas rangú izraeli kormánytisztséget. Jelen volt Beni Gánc védelmi miniszter, Náchmán Sái diaszpórágyi, valamint Pnina Támáno-Sátá bevándorlásügyi miniszter.

A résztvevők között vonult Eric

Adams, New York polgármestere és Grace Meng New York-i képviselő, Aszaf Zamir, Izrael New York-i főkonzulja, valamint a napokban visszavonult kétszeres olimpiai érmes izraeli cselgáncsos, Ori Sászon.

Az Ünnepeljük Izraelt egy Izrael támogatását célzó, 1964 óta évente megrendezett esemény New Yorkban. A felvonulás észak felé halad az Ötödik sugárúton az 57. utcától a 74. utcáig. A szervezők szerint ez a legnagyobb Izraelt támogató globális összejövetel.

„Inspiráló látni, hogy zsidók, nem zsidók és számos zsidó szervezet együtt vonulnak. Most fontosabb, mint valaha, hogy az izraeli emberek tudják, támogatásuk nemcsak Izraelből, hanem a diaszpórából is érkezik” – mondta Pnina Támáno-Sátá a felvonuláson.

Amikor a német nőknek anyakereszt járt azért, ha eleget szültek

Tekintélyelvű és diktatórikus társadalomakban minden fontossá válik a női reproducíós képessége. Így volt ez a náci birodalomban is, ahol a német nőknek kitüntetés, a zsidó nőknek viszont halál járt a terhességről.

A német anya kereszettel Adolf Hitler alapította 1938. december 16-án, a német anyák elismerésére. Hasonló szerepet töltött be, mint a katonai vaskeresz

Ezüstérmes család

kitüntetés. Csak ünnepi alkalmakkor viselték, nyakban hordva. A kitüntetéssel rendelkező nőket a Hitlerjugend tagjainak köszöntéssel kellett illetniük, olvasható a Kibic cikkében.

3 fokozata létezett:

- Bronz: 4 vagy 5 gyermek
- Ezüst: 6 vagy 7 gyermek
- Arany: 8 vagy annál több gyermek után

Közöl 3 millió darabot adtak ki belőle 1939-ig. Sok német anyát csábított a kitüntetéssel járó havi családi pótlék, de csak és kizártlag árja származásukat igazolni tudó és „tiszta vérű” gyermeket megszülésével váltak jogosulttá a keresztre.

Két típusa létezett, de a korai első típusból egy darabot sem adtak át. Ennek hátoldalán a következő felirat állt: Das Kind adelt die Mutter (A gyermek áldás az anyának). A későbbi, végleges változatot kék-fehér szalagon viselték, hátoldalán az 1938. december 16-os dátum és Adolf Hitler aláírása látható. Maga a kereszt kék-fehér tűzzománcoszt, a frontoldal sugaras díszítése a fokozatnak megfelelő színű, és körben a der deutschen Mutter (a német anyának) felirat olvasható.

Létezett miniatűr tűs és miniatűr szalagos változata is, melyet a mindennapokban viselhettek.

Sok terhes zsidó asszony megpróbálta elrejteni állapotát

Ezzel szemben a náci rezsim gyakran brutalisan üldözte a zsidó és nem zsidó nőket, aminek oka esetenként kimondottan női mivoltukhoz kötődött. Léteztek olyan táborok, illetve a koncentrációs táborokon belül olyan egységek, amelyeket kifejezetten női foglyok számára terveztek. A legnagyobb ilyen létesítmény az 1939 májusában épült ravensbrücki láger volt, melyben a szovjetek általi 1945-ös felszabadításig több mint 100.000 nőt tartott fogva. A terhes és kisgyermekes zsidó anyákat rendszerint haláltáborokba vitték, ahol a tisztek az elsők között küldték őket a gázkamrákba. Mind a gettókban, mind a táborokban különös veszélyként leselkedett a nőkre a fizikai bántalmazás és a nemi erőszak. Sok terhes zsidó asszony megpróbálta elrejteni állapotát, míg másokat arra kényszerítettek, hogy abortusznak vessék alá magukat.

A gyermeket nevelő ortodox zsidó különösen nagy veszélynek voltak kitéve, ugyanis a hagyományos ortodox zsidó viseletet lényegesen könyebb volt észrevenni, és a pogromszerű akciók során különösen kegyetlenül bántak az ilyen ruhát viselő áldozatokkal. Az ortodox családoknak jellemzően sok gyermeük volt, és a német ideológia ezért is kiemelt célpontként kezelte az ortodox nőket.

De nem csak a zsidó asszonyok voltak veszélynek kitéve. 1943 és 1944 fölyamán a nácik tömegével gyilkoltak le roma nőket az auschwitzi táborban, fogyatékkal élő nőket végeztek ki a T-4 és más eutanáziaprogramok keretein belül, és partizának kikiáltott nőket és férfiakat mészároltak le számos szovjet faluban.

A német orvosok zsidó és roma nőkön végeztek sterilizáció (művi meddővé tételei) kísérleteket.

Deutsch Róbertné, az Újpesti Otthon igazgatója: A közelmúltban nálunk járt dr. Szabó Gábor önkormányzati képviselő, aki idős lakóinknak muskátliat hozott kertiünk szépítéséhez. Az elmúlt években is többször kaptunk az önkormányzattól virágokat, a járvány idején pedig maszkot és gumikeszűket küldtek az intézménynek.